

Μεγεθυύθεντων λοιπὸν, τὰ μὲν ὄρεκτὰ γίνονται πάθη, τὰ δὲ βουλευτὰ, ἀρεταὶ ἢ κακίαι. Πλὴν εἰς ἕκαστον τούτων θεωρεῖται καὶ κίνησις, κίνησις δ' ὁμοῦ ἐκούσια, καὶ οὐδέποτε ἀκούσιος. Ἄλλ' ὡς φαίνεται δίδονται καὶ τινες κινήσεις εἰς τὸν ἄνθρωπον, αἵτινες ἔχουσι δὲ ἀρχὴν ὅχι τῶν προαίρεσιν ἢ βούλησιν, ἀλλ' ἄλλο τι.

Κ Ε Φ. Ι Σ Τ'.

Περὶ Ὁρμεμφύτου καὶ Συμπαθείας.

320. Ὁρμέμφυτον ἢ "Ευσικτον ὀνομάζω ἰδιότητά τινα ἢ δύναμιν τῶν ζώων, ἧς περ ἕνεκα κινουῦνται πρός τι, ἄνευ ἐξωτερικῆς τε προσβολῆς καὶ ἐνδιαθέτου βουλήs. Συμπάθειαν δὲ πάλιν ὀνομάζουσι (φυσικῶς τοῦτο καὶ ἠθικῶς) φιλίαν τινα πρός τι ἄνευ προεγνωσμένηs αἰτίας, ἀντιπάθειαν δὲ τὸ τούτου ἐναντίον ἢ νεῖκος. Ὅτι λοιπὸν ἕνεσιν εἰς τὰ ζῶα ὀρμέμφυτον καὶ συμπάθειά τις ἢ ἀντιπάθεια, οὐδεὶς δύναται περὶ τούτου νὰ ἀμφιβάλη, ἂν μόνον θελήσῃ νὰ ἐξετάσῃ μικρὸν τι ἕκαστον εἶδος ζώων. Πλὴν λείπεται νὰ θεωρηθῇ, ἂν τῶν ὄντι καὶ ταῦτα ἦναι ἀρχαὶ κινήσεως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἢ ἦναι ἅπασαι αἱ κινήσεις αὐτοῦ ἐκούσιαι ἢ βουλευταί.

321. Μικρὰ λέγω ἔρευνα εἶναι ἱκανὴ νὰ καταπέσει ἕκαστον ὅτι ἅπαντα τὰ ζῶα κινουῦνται πρός τι ἐμφύτως

Περὶ ὄρμεφυτοῦ καὶ συμπαθείας. 36¹

καὶ ἄνευ προὔπαρχούσης τινὸς γνώσεως ἢ συνηθείας. Οὕτως ὁ ὄρτυξ καὶ πέρδιξ μόλις ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ ὠοῦ αὐτῶν τρέχουσι πρὸς τοὺς κάκκους καὶ σκώληκας. Ἡ γαλῆ καὶ ὁ κύων εὐθύς ὅπου γεννηθῶσι, χωρὶς ναῖ ἀνοιξῶσι τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῶν, ζητοῦσι διὰ τοῦ σώματος τὸν τιθῶν τῆς μητρὸς. Τὸ νησσάριον εὐθύς μετὰ τὴν γέννησιν, ὅπου ἤθελεν αἰσθανθῆναι νεροῦ, βαίνει πρὸς αὐτὸ καὶ χωρὶς τινος σοχασμοῦ ρίπτεται ἐντὸς ἑαυτοῦ καὶ κραυγαὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἂν δηλ. ἦναι εἰσποιητῆ: τούτῃσι διαφόρου εἴδους, εἶναι ἀνωφελεῖς, ἐνθα ἡ μήτηρ διὰ τῆς κραυγῆς ἐμφανίζει τὸν ἑαυτῆς πόνον, ὑπὲρ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου τοῦ ἰδίου τέκνου. Ἡ χελώνη, εὐθύς ὅπου ἐκβῆ ἐκ τοῦ ὠοῦ, ὁδεύει τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ὑδοιπορίαν με ἐπιμονὴν, ὥστε ἄντις σρέψη τὴν κεφαλὴν αὐτῆς πρὸς ἄλλην εὐθυβολίαν, αὕτη διευθύνεται, ὡς καὶ πρότερον, καὶ ἐκτελεῖ, ὅπερ ἡ ἔμφυτος ἐν αὐτῇ ὄρμη θέλει. Ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι τινὰ εἴδη ζώων εἶναι σαρκοφάγα καὶ ἀποποιῶνται τὴν βρωσίαν τῶν λαχάνων, καὶ ἐξ ἐναντίας ὅτι ἄλλα πάλιν ἀποσρέφονται τὸ κρέας καὶ τρώγουσι μόνον φυτὰ, χωρὶς βέβαιά τινος διδασκαλίας. Ταῦτα - πάντα λοιπὸν καὶ ἄλλα ἄπειρα, ἅπερ γίνονται ἄνευ τινος προὔπαρχούσης γνώσεως καὶ διδασκαλίας, ὁποῖον ἄλλο πρέπει ναῖ ἔχῃσι δι' ἀρχὴν, εἰμὴ ἰδιότητά τινα ἢ δύναμιν ἐνεσπαρμένην ἐκ χειρὸς τῆς φύσεως εἰς τὸν διοργανισμὸν ἐκάστου εἴδους τῶν ζώων; Τοῦτο λοιπὸν εἶναι, ὅπερ ἐγὼ ὠνόμασα ὄρμεφυτον ἢ ἐνσικτον (320). Καὶ φαίνεται ὅτι γεννᾶται ὄχι ἄλλοθεν, εἰμὴ ὡς ἐκ τῆς τοιαῆς δε πρὸς ἄλλα τῶν μορίων θέσεως ἐκάστου εἴδους τῶν ζώων.

322. Ὀρμέμφυτον βέβαια εἶναι καὶ ἐκεῖνη, ὅπερ ἀγκαλὰ καὶ εἶναι ἀόρατον κατ' αὐτὴν τὴν γέννεσιν τοῦ ζώου, πλὴν δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ γένη ψηλαφητὸν, ἀφ' οὗ τὰ μέλη τοῦ ζώου ἀποκτήσωσιν ἐκτύλιξίν τινα καὶ δύναμιν. Οὕτως ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι εἰς τινὰ εἶδη ζώων γεννιῶνται κλίσεις τινὲς καὶ ὀρέξεις, αἵτινες οὔτε ἦσαν εἰς αὐτὰ πρότερον, οὔτε εἰς τὰ λοιπὰ ὀρῶνται πώποτε, ὅπερ βέβαια ἐπακάλουθεῖ, διότι αὐταὶ εἶναι ἐσχεδιασμέναι κατ' αὐτὴν τὴν μόρφωσιν τοῦ ἐμβρύου εἰς τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ. Οὕτως ἔνεσιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ῥοπή τις καὶ κλίσις ἔμφυτος πρὸς τὸ μανθάνειν, καὶ ἀδυνατεῖ πᾶσα βία νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ἢ νὰ μηδενίσῃ ταύτην τὴν κλίσιν. γίνεται ὅμως ὀρατὴ ὄχι κατ' αὐτὴν τὴν γέννεσιν, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινός. Οὕτως ἡ χελιδὼν κατασκευάζει τὴν ἑαυτῆς φωλεὰν οὐδέποτε ἐκ χόρτων ἢ ἄλλης ὕλης, ἀλλὰ πάντοτε ἐκ πηλοῦ. Οὕτως ἡ μὲν γαλῆ καταδιώκει τοὺς μύας, ὁ δὲ κύων τοὺς λαγῶους, ὁ δὲ λύκος τὰ πρόβατα, καὶ οἱ ἰχθύες τοὺς ἰχθύας. Οὕτως ἡ τίγρις εἶναι ἐχθρὸς ἀσπόνδος παντὸς φέροντος εἰκόνα ζωῆς, ὡς οὔτε περιποιήσεις, οὔτε ἀπειλαὶ οἶδασι νὰ μαλλάξωσι τὴν φυσικὴν αὐτῆς ὀρμὴν κατὰ τῶν ζώντων.

323. Ὀρμέμφυτον βέβαια εἶναι καὶ ὅπερ ἐμφανίζεται εἰς τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς ζωῆς, ἕνεκα βέβαια τῆς ἐκτυλίξεώς τινος μέλους. Οὕτως ἡμεῖς βλέπομεν νέας διαθέσεις καὶ νέας κλίσεις εἰς τὰ ζῶα, εὐθύς ὅπου τὰ γεννητικὰ αὐτῶν μόρια ἄρχονται τῆς ἑαυτῶν λειτουργίας, ἀνευ τινος προὑπαρχούσης γνώσεως ἢ διδασκαλίας. Καὶ ἡ ἀμετρος ἀγάπη τῶν μητέρων πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν τί ἄλλο

εἶναι, ἢ ὀρμέμφυτον; Τιοῦτον δέ τι φαίνεται καὶ τὸ ἔ-
 ρος τινῶν ἰχθύων, οἵτινες ὄντες κάτοικοι ἐνὸς μέρους,
 ἐν καιρῷ τῆς τεκνογονίας αὐτῶν ἀλλάττουσι κατοίκησιν,
 μετὰ δὲ τὸν γόνου ἐπιστρέφουσι πάλιν ἐκεῖ, καὶ τοῦτο ἀ-
 καταπαύσις. Ἰχθύες, λέγω, κάτοικοι τῆς θαλάσσης με-
 ταφέρονται χρόνῳ διορισμένον εἰς γλυκὺ ὕδωρ πρὸς τὸ
 ἔργον τῆς τεκνοποιίας, εἶτα τούτου ἐκτελεσθέντος, ἐπι-
 στρέφουσι εἰς τὴν ἑαυτῶν κατοικίαν. . . καὶ ἐξ ἐναντίας, ἄλ-
 λοι ἰχθύες κάτοικοι τοῦ γλυκοῦ ὕδατος μεταβλίνουσι ἔ-
 νεκα τῆς τεκνογονίας εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μετὰ τὸ ἔρ-
 γον πάλιν ἐπιστρέφουσι εἰς τὴν ἑαυτῶν κατοικίαν. Ὁμοίον
 δέ τι ἐκτελοῦσι καὶ οἱ ἰχθύες οἱ ὄντες κάτοικοι τοῦ Εὐ-
 ξείνου Πόντου καὶ ἄλλων πελαγῶν, ἀλλάττοντες τὰ πε-
 λάγη δηλονότι εἰς ὥρας ὠριτμένας.

324. Ὅτι λοιπὸν δίδονται κινήσεις καὶ λειτουργίαι
 ῥοπιῶν ἐμφύτων εἰς ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν ζώων καὶ εἰς αὐ-
 τὸν τὸν ἄνθρωπον, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλη, ὡς οὐ-
 σης μάρτυρος τῆς ὁσημέραι παρατηρήσεως. Τίς ὅμως
 εἶναι ἡ τούτων αἰτία, τοῦτο δὲν εἶναι τοσοῦτον ἴσως γνη-
 ζόν. Εἶναι δὲ ναί τινες, οἵτινες θέλουσι τοῦτο τὸ ὀρμέμ-
 φυτον τοιαύτην δύναμιν ἄλογον, οἷα δηλ, εἶναι ἐν μὲν τῷ
 ἀνθρώπῳ τὸ λογικόν, ἐν δὲ τῷ ζῳῷ ἡ αἰσθητικότης, ἧς
 ἔνεκα τὰ ζῶα κινουῦνται πρὸς τι, ὡς δηλονότι τὸ βρέφος
 πρὸς ἐκρόφησιν τοῦ γάλακτος, πλὴν τοῦτο ἴσως εἶναι ἐ-
 σρήμενον πάσης πιθανότητος. Καθότι τὸ νὰ δώση τις
 τοσαῦτα διαφορετικὰ ὀρμέμφυτα ἢ ἔνσικτα, ὅσα εἶναι
 τὰ εἶδη τῶν ζώων, τοῦτο ἤθελεν εἶναι ὡσάν νὰ ἔδιδεν
 ὅτι τὸ ὀρμέμφυτον γεννᾶται ἐκ τοῦ διαφόρου διοργανισμοῦ

τῶν ζώων ἐκάστου εἴδους, ἢ ὅτι εἰς τοῦτο τὸ εἶδος ἔπειτα αὕτη ἢ διέθεσις: ὅ ἐστιν ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ διαφόρου διοργανισμοῦ αὐτῶν, καὶ ὄχι δύναμις τις ἰδιοσύστατος, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ, ἂν ἔλεγεν ὅτι τὸ ὀρμέμφυτον εἶναι ὀρμέμφυτον. Ἴσως ὅμως ἔλεγέ τις πλέον, ἂν ἔλεγε τὸ ὀρμέμφυτον αἰσθησὶν πεπρωμένην ἕνεκα τοῦ διοργανισμοῦ τῶν ζώων. Καθότι ἕκαστον τῶν ζώων εἶναι καὶ αἰσθητικὸν ἐκ φύσεως: ὅ ἐστιν εἶναι πεπρωτικισμένον μετὰ ψυχὴν αἰσθητικὴν ἐκ φύσεως, πλην ὅτις τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ σώματος ἀναντιρρήτως ἐκάστου εἴδους ἀλλοίωσι, ἀλλοῖα ἢ θελόν εἶναι καὶ τὰ τούτων ἀποτελέσματα. Εἴτε ὅμως δύναμις τις ἰδιοσύστατος εἶναι τὸ ὀρμέμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἴτε ἀποτέλεσμα τοῦ διοργανισμοῦ αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ ἀλλάξῃ ὀλοτελῶς τὰς αὐτοῦ ἀποφάνσεις, ἀλλ' ἢ βούλησις καὶ τὸ λογικὸν αὐτοῦ ἔχουσι τοσαύτην ἰσχὺν ἐπ' αὐτὸ, ὥστε δύναται ὄχι μόνον νὰ τὸ αὐξήτωσιν ἢ νὰ τὸ σμικρύνωσιν, ἀλλὰ καὶ παντελῶς νὰ τὸ μηδενίσωσι. Καθότι καθ' ἣν στιγμήν ὁ ἄνθρωπος διοργανίζεται, κατ' αὐτὴν ταύτην κατασκευάζεται καὶ αὐτεξούσιος (274).

325. Ὡς λείπεται νὰ θεωρηθῇ, ἂν ἡ συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια κινῶσι τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου: ὅ ἐστιν ἂν συμβάλλωσιν εἰς τὰς ἀποφάνσεις αὐτοῦ.

Ἡ συμπάθεια λοιπὸν καὶ ἀντιπάθεια ἑκατέρωθεν διαιρεῖται εἰς φυσικὴν καὶ ἠθικὴν. Καὶ φυσικὴν συμπάθειαν ὀνομάζουσι οὐδὲν ἄλλο, ἢ αὐτὸν τὸν νόμον τῆς φύσεως: τῆς πρὸς ἀλληλα λέγω τῶν μορίων ἕλξεως. καὶ ἐπομένως ἀντιπάθειαν, αὐτὸν τὸν νόμον τῆς φύσεως: τῆς τῶν μορίων ὑπ' ἀλλήλων ὠθήσεως. Ὅτι

λοιπὸν ἐνεῖσιν ἐν τοῖς σώμασιν οὗτοι οἱ νόμοι τῆς φύσεως : ἡ συμπάθεια λέγω καὶ ἀντιπάθεια, ἡ φυσικὴ ἐξάγει τὸ πρῶγμα ἔξω πάσης ἀντιλογίας. Καθότι ἂν ἔλλειπεν ὁ νόμος τῆς ἔλξεως ἐκ τῶν μερίων ἐκάστου σώματος, εἴτε ἡ συμπάθεια, δὲν ἤθελεν εἶναι λόγος τοῦ νὰ διαμένωσι ταῦτα συνημμένα πρὸς ἀλλήλα. Καὶ ἂν ἔλλειπεν ὁ νόμος τῆς ὠθήσεως ἐκ τῶν μερίων τῶν σωμάτων, εἴτε ἡ ἀντιπάθεια, δὲν ἤθελεν εἶναι λόγος τις οὔτε τῆς τῶν πύρων ὑπάρξεως ἐν ἐκάστῳ σώματι, οὔτε τῆς τοῦ ἐλαίου καὶ ὕδατος τῶν μερίων ἀπ' ἀλλήλων ὠθήσεως. Ὡς ἔκαστος ὁρᾷ ὅτι ἡ φυσικὴ συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ αὐτὸ τὸ ὁριζόμενον τῶν ἀψύχων. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἐνταῦθα οἱ φυσικοὶ καὶ χημικοὶ ἔλαβον τὰς λέξεις : συμπάθειαν λέγω καὶ ἀντιπάθειαν, μεταφορικῶς ἐκ τῶν ἠθικῶν, καὶ ὄχι ὅτι συμπάσχουσι καὶ τὰ ἀψυχα.

326. Ἴσως ὅμως δὲν ἤθελεν εἶναι πόρρω ἀληθείας τὸ νὰ ἀνάξη τις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ αἰσθήματα τὴν φυσικὴν συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν. Καθότι ἐπειδὴ καὶ εἰς ἕκαστον αἰσθημα ἐκάστου αἰσθητηρίου ὁκολουθεῖ ἀρέσκειά τις ἢ δυσἀρέσκεια εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἤθελεν εἶναι ξένον τὸ νὰ ἐκληφθῶσι ταῦτα ὡς ἄλλη ἔλξις καὶ ἄλλη ὠθησις, ἅπερ δηλονότι ἀφ' οὗ γένωσι καταληπτὰ εἰς τὴν ψυχὴν, ὀνομάζονται αἰσθήματα. Εἴτε ὅμως πρέπει τὰ αἰσθήματα νὰ ὀνομασθῶσι φυσικὴ συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια, εἴτε μὴ, εἶναι ἔξω πάσης ἀντιλογίας ὅτι ἡ τοιαύτη συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια ἐμποιοῦσιν οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν εἰς τὰς ἀποφάνσεις τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε εἰς τὴν βούλησιν αὐτοῦ. Καθότι τὰ ἀρεσὰ καὶ τὰ φευκτὰ αἰσθή-

ματα ἢ αἰσθητὰ δὲν εἶναι ἄλλο, εἴμῃ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ κακὰ, ἅπερ ἐκ φύσεως ὁ ἄνθρωπος ἐκδιώκει ἢ ἐκφεύγει.

327. Ὡςτε λείπεται νὰ θεωρηθῇ ἂν ἡ ἠθικὴ συμ-
πάθεια καὶ ἀντιπάθεια κινῶσι τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώ-
που, ὡς δηλονότι κοινῶς δοξάζεται. Εἶναι ὅμως τοῖς πᾶ-
σιν ἰμολογούμενον ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἀπάντησιν ἐνὸς ἀ-
γνώστου ἀνθρώπου, λαμβάνει τις κλίσιν τινὰ πολλάκις ἢ
ἀποσροφὴν. Καὶ ἔσιν οὐδεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅς τις ἐσθίων
ἄρτον δὲν ἐδοκίμασε ταύτην τὴν κλίσιν ἢ ἔκκλισιν, ὅπερ
δηλονότι εἶναι ἡ λεγομένη ἠθικὴ συμπάθεια καὶ ἀντιπά-
θεια. Ἐγὼ, φέρε εἰπεῖν, ὑπάγω εἰς τὴν παλαίσραν. .
βλέπω δύο παλαισὰς περιπεπλεγμένους τὰς χεῖρας, οὓς
περ εἶδον οὐδέποτε. . καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἐγὼ εὐχομαι νί-
κην ὑπὲρ τοῦ ἐνός, καὶ ἦτταν ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου. Ὡςτε ἡ
ἐμὴ βούλησις κινεῖται ἔκτινος, ὅπερ εἶναι ἡ λεγομένη συμ-
πάθεια καὶ ἀντιπάθεια.

Ὅτι λοιπὸν εἶδεται τοῦτο τὸ φαινόμενον ἢ ἀποτέ-
λεσμα, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ ὁ λόγος ὅμως αὐτοῦ
ἴσως εἶναι σκιαρὸς. Πληὴν ἐν γένει αἱ μεταφυσικοὶ κλί-
ουσι νὰ δοξάζωσιν ὅτι ἐνεσί τι εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπερ
διατίθῃσι συμπαθῶς ἢ ἀντιπαθῶς τὸν ὀρῶντα, ὅθεν καὶ
συμπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν αὐτὸ ὠνάμασαν. » Ὡςτε συμ-
πάθεια, κατὰ τοὺς μεταφυσικούς, ἢ ἀντιπάθεια ἠθελεν
εἶναι αἰτία τις ἀγνώστου ἐξωτερικῆς κινούσα τὸν ἄνθρωπον
πρὸς τι ἢ ἔκτινος, ἣτις κατὰ τὴν δόξαν αὐτῶν διαφέρει τῆς
αἰτίας τῆς τε φιλίας καὶ ἔχθρας: τουτέστι τοῦ λογικοῦ. Καθ-
ὅτι ἄντις λάβῃ βλάβην ὑπό τινος, οὗτος μὲν μισεῖ αὐτὸν,
πληὴν ὅχι ἀπλῶς, ἀλλ' ἐκ μὲν τοῦ ἐνός μέρους, ἐξετάζει

καὶ πολυπραγμονεῖ τὸ πρᾶγμα πανταχόθεν, ἀναλύων αὐ-
τὸ λεπτομερῶς, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου, διότι ἀνακρίνεται καὶ θεω-
ρεῖ καὶ τὸν ποιητὴν τῆς βλάβης, καὶ τοῦτο ποιῶν πολ-
λάκις, συνδέει τοσοῦτον ἰσχυρῶς ταύτας τὰς δύο ιδέας:
βλάβην λέγω καὶ βλάψαντα: ἢ ἂν θέλης αἰσθημα καὶ
αἰσθητὸν, ὥσε τὰ ἐκτελεῖ ἓν, καὶ οὕτως αὐτὸς ἔχει τοι-
αύτην ἀποστροφὴν τοῦ βλάψαντος, ὅσην καὶ τῆς βλάβης
ἢ ἀδικίας, ὅμοιον δέ τι θεωρεῖται καὶ περὶ τοῦ φίλου. "Ὡ-
σε ὁ ἄνθρωπος καὶ μισεῖ καὶ φιλεῖ τινα ὅχι δι' ἄλλο, εἰμὴ
διότι ἔφθασε νὰ σοχασθῇ τὸν ἐχθρὸν ἢ φίλον, ὡς αὐτὴν
τὴν κακίαν ἢ ἀρετὴν, ὅπερ εἶναι τῆς βουλήσεως (262),
καὶ προγίνεται ὑπὸ τοῦ λογιστικοῦ. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀκο-
λουθεῖ καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν ἀντιπάθειαν ἢ συμπάθειαν.
Καθότι ἐκεῖ καὶ ἀποσρέφεται τις καὶ ἀγαπᾷ τινα, ὄντα
διόλου ἄγνωστον εἰς αὐτόν. "Ὡσε ἔνεστιν ἐν τῷ ὀρατῷ τι,
ὅπερ κινεῖ τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου".

328. Ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι τοῦτο δὲν ἔχεται ἀ-
ληθείας. Καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος. "Ἄν- ἡ φυσικὴ συμπάθεια καὶ
ἀντιπάθεια ἦν ἐκ φύσεως: ὁ ἐστὶν ἄντις ἐφίλει καὶ ἀπεσρέ-
φεται ὅχι ἄλλοθεν, εἰμὴ ἔνεκα τῆς τοιαύτης δὲ ἐνεργείας τοῦ
ὀρατοῦ πρὸς αὐτόν, τίνος ἔνεκεν εἰς ἓν λεπτὸν νὰ μετα-
βάλληται ἢ συμπάθεια εἰς ἀντιπάθειαν, καὶ ἢ ἀντιπάθεια
εἰς συμπάθειαν; Καθότι ἔχοντος ἐμοῦ κλίσειν πρὸς τινα,
ὥσε νὰ μὲ εὐχαρισῇ ἢ τούτου ἔντευξις καὶ συναναστροφή:
ὅπερ ἐστὶν ἔχοντος συμπάθειαν πρὸς τινα, ἂν οὗτος μόνον
μὲ ὑβρίσῃ ἢ μοι δώσῃ ἐν ῥάπισμα, ἢ ἐμὴ κλίσεις ἀμέ-
σως τέτραπται εἰς ἀποστροφὴν: ὥσε κινήσεις τις τῆς χεῖ-
ρὸς ἢ τῆς γλώττης ἔτρεψε τὴν ἐμὴν συμπάθειαν: τουτέστι

πρᾶγμα φυσικὸν καὶ συμπεφυκὸς μὲ τὸ ἐκείνου πρόσωπον, εἰς ἀντιπάθειαν: ὃ ἐστὶν εἰς πρᾶγμα φυσικὸν! Τὸ ἀσεῖον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ εὐεργεσία τις τοῦ ὑβριστοῦ θέλει τρέψει τὴν ἐμὴν ἀντιπάθειαν εἰς συμπάθειαν. . . καὶ ἔτι πλέον ὑποψία τις ὅτι ὁ ἐμὸς εὐεργέτης ζητεῖ νὰ μὲ φονεύσῃ, θέλει αὐθις μετατρέψει τὴν ἐμὴν συμπάθειαν εἰς ἀντιπάθειαν. Ὡς ἡ συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια ὁὐκ εἶναι ἐκ φύσεως, ἀλλ' ἐπίκτητα.

329. Ἄλλ' - ἂν ἦναι ἐπίκτητα, ἤθελεν εἰποῖ τις, τίνας ἐνεκεν νὰ ἀπατῶνται εἰς ἄγνωστα πρόσωπα, τοῦτο δὲν ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ, εἶναι μὴ ἐπίκτητα;

Συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια ἠθικῆ, ὡς εἶδομεν (326), εἶναι οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ κλίσις τις ἢ ἀποστροφή τινος ἔκτινος, ἥσπερ τὸ αἷτιον ζητεῖται. Ἄλλ', ὡς φαίνεται, εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀγνοῶσι τι, νὰ τὸ ἐμφανίζωσι διὰ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ, εἶσα σαρκούντες τὸ ἀποτέλεσμα νὰ τὸ ἐκλαμβάνωσιν ὡς αἰτίαν, καὶ τοιοῦτον τι, ὡς φαίνεται, ἠκολούθησε καὶ εἰς τὴν συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν.

Ἡ καθημερινὴ ὅμως παρατήρησις θέλει ὅτι ἄντις φαγῶντι φαγητὸν ἐμέση, οὗτος εἰς τὸ ἐξῆς ἔχει μόνον ἀδυνατεῖ νὰ τὸ φάγῃ, ὡς καὶ πρότερον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τὸ ἀπλῶς ὄνομα αὐτοῦ αὐτὸς δοκιμάζει ναυτίαν εἴτε κλίειν τινὰ πρὸς ἐμετόν. Ἄλλὰ - τοῦτο τι ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ ὅτι ἡμεῖς ἀνάγομεν εἰς τὸ ἔνομα τὰς ιδιότητας τοῦ πράγματος: ὃ ἐστὶν ὅτι ἡμεῖς ἀνάγομεν εἰς τι, ὅπερ αὐτὸ δὲν ἔχει; Τοῦτο αὐτὸ λοιπὸν ἐκτελοῦσι βέβαια εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ ἠθικά. Τὸ ἔνομα λέγω ἐνὸς διαπύρου ἐ-

χθροῦ ἐκτελεῖ εἰς ἡμᾶς, ὅπερ καὶ ἡ Θεία αὐτοῦ: τουτέστι κλείει τὴν καρδίαν ἡμῶν, γάνοι διὰ τῆς ὠχριάσεως τὸ πρόσωπον, καὶ συσέλλει τὴν ἀναπνοήν, ὡς καὶ ἡ Θεία αὐτοῦ. Ἄλλᾳ - τοῦτο πῶς ἄλλως ἤθελεν ἀκολουθήσει εἰς ἡμᾶς, ἂν ἡμεῖς δὴν εἴχομεν συνδιασμόν τοῦ ὀνόματος μὲν τὴν Θείαν αὐτοῦ, καὶ τῆς Θείας μὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ὡς ὄνομα, Θεία, καὶ ψυχὴ αὐτοῦ δι' ἡμᾶς εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό. Ἔτι δὲ καὶ - ἡ λέξις Φυσιογνωμία, ἣτις σημαίνει τὸ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν σημείων τοῦ προσώπου νὰ διακρίνη τις τὰ ἐνδομίχρα, τὶ ἄλλο ἐμφανίζει, εἰ μὴ ὅτι ἡμεῖς ἐκλαμβάνομεν τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα ἀπὸ τῶν ἐνδομίχρων ἢ γνώμης; Τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἓν διδόμενον.

β'. Ἡμεῖς μὲν ἐκ τῶν ἀτομικῶν πάντοτε φθάνομεν εἰς τὰ γενικά, πλὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ μόνου ἑνὸς ἀτομικοῦ μεταβλίνομεν εἰς τὸ γενικόν. "Αὐ", φέρε εἰπεῖν, εὐθύς ὅπου φθάσῃ τις εἰς ξένου τόπου, διασθῆ ἀπλῶς ὑπότινος, οὗτος θέλει σοχασθῆ ἅπαντας τοὺς ἐκεῖ κατοίκους κακούς. . . καὶ ἐξ ἐναντίας, ἂν λάβῃ ὑποδεξίωσιν καὶ φιλοφροσύνην ὑπότινος ἅτε προὔπαρχοῦσιν φιλίας, οὗτος θέλει σοχασθῆ ἅπαντας τοὺς ἐκεῖ κατοίκους ἀγαθούς. Καὶ περὶ τοῦ Καρτεσίου λέγουσιν ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τὴν νεότητά αὐτοῦ ἠγάπησε μίαν παραβλῶπα, διὰ τοῦτο εἰς ἅπασαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐδοκίμαζε κλίσειν τινα καὶ συμπάθειαν πρὸς πᾶσαν παραβλῶπα: ὃ ἐστὶν εἶχε συμπάθειαν πρὸς αὐτάς. Τούτων λοιπὸν δοθέντων, ἰδοὺ πῶς ἤθελε προχωρήσει τις εἰς τὸν λόγον τῆς συμπαθείας καὶ ἀντίπαθείας.

Ἡμεῖς ζῶμεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐπομένως ἕκαστός

ἡμῶν δέχεται καὶ εὐποιίας καὶ βλάβας ἐκ τῶν κατοίκων
 αὐτοῦ: ὁ ἐστὶν ἕκαστος ἡμῶν ἔχει ἴδια ἀγαθὰ καὶ ἴδια
 κακὰ, εἴτε φίλους καὶ ἐχθρούς. Ἐν ᾧ λοιπὸν οἱ ἄν-
 θρωποι ποιῶσιν εἰς ἡμᾶς εὖ ἢ τὰ ἀνάπαλιν: τουτέστιν
 ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ἡμεῖς ἀναφέρομεν ταῦτα εἰς τὸν χαρα-
 κτήρα τοῦ προσώπου αὐτῶν, ζωγραφίζοντες ἀπολύτως
 τὴν εἰκόνα τῆς ἀγαθότητος καὶ κακίας, καὶ οὕτω τὰτ-
 τομεν αὐτῆν ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου ἡμῶν: ἢ ἂν θέλῃς κα-
 τασκευάζομεν ἀρχέτυπον ἀρετῆς καὶ κακίας. Ὡς εὐθύς
 ὅπου ἠθέλαμεν ἀπαντήσοι καθ' ὁδὸν τινὰ ἔχοντα ὁμοίωσιν
 τοῦ ἀρχετύπου, ἂν μὲν τοῦ ἀγαθοῦ, αἰσθανόμεθα κλίσιν
 τινὰ πρὸς αὐτόν, ἂν δὲ τοῦ κακοῦ, ἔκκλινσιν: ὅπερ ἐστὶν οὐδὲν
 ἄλλο, ἢ ἡ λεγομένη συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια. Ὡς ἕκα-
 στος ὁρᾷ ὅτι συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια δὲν εἶναι δυνάμεις τις
 ἐξωτερικῆ, κινουσα τὴν βούλησιν τῆ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δόξα
 ἡμετέρα, ἣτις εἶναι ἔργον τοῦ λογισικοῦ. Σημεῖον δ' ὅτι ἡ
 συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια κρέμαται ἐξ αὐθεντὸς ἄλλου, ἢ
 ἐκ τοῦ λογισικοῦ: ὅπερ εἶναι ὅτι ἂν λαβῶν τις συμπάθειαν
 πρὸς τινα, μάθῃ ὅτι εἶναι πατροκτόνος, εὐθύς τὸν ἀπο-
 σρέφεται. . . καὶ ἐξ ἐναντίας ἂν λαβῶν πρὸς τινα ἀντιπά-
 θειαν, μάθῃ ὅτι εἶναι μεγάλων ἀρετῶν ἢ νοός, εὐθύς
 μεταβάλλει τὴν ἀντιπάθειαν εἰς συμπάθειαν. Τοῦτο δ'
 ἐπιβεβαιούται, καὶ διότι ἡμεῖς ἀπαξάπαντες ἔχομεν συμ-
 πάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν πρὸς τι εἶδος ζώων ὀλόκληρον, εἴτε
 πρὸς ἅπαντα τὰ ἄτομα: τουτέστιν ἅπαντες ἡμεῖς ἔχομεν
 συμπάθειαν μὲν πρὸς ἅπαντα τὰ ἀρνία, ἀντιπάθειαν δὲ
 πρὸς ἕκαστον ὄφιν καὶ σκορπίον. Πόθεν - λοιπὸν γεννᾶται
 κῦττη ἢ ἀντιπάθεια ἢ συμπάθεια πρὸς ἕκαστον ἡμῶν; Καί-

τίς οἶδεν, ἂν καὶ ἕκαστος μῦς, καὶ ἕκαστος λαγῶς, καὶ ἕκαστον πρόβατον δὲν πᾶσχει τὸ αὐτὸ πρὸς πᾶσαν γαλῆν, πρὸς πάντα κύνα, καὶ πρὸς πάντα λύκον; Ὡς ἂν ἡ συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια ἦναι ἔργον τοῦ λογιστικοῦ, ἐπομένον εἶναι αἱ ἀποφάνσεις τῆς ψυχῆς, εἴτε ἡ ἡμετέρα βούλησις νὰ λαμβάνῃ οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ἐξωτερικῆς τι-
νος αἰτίας.

Οὔτε ὅμως τὰ ὄρεκτὰ οὔτε τὰ βουλευτὰ εἶναι τοιαῦτα ἀκαταπαύτως, ἀλλὰ περὶ ἓν τέταρτον τῆς ἡμέρας παύουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι τοιαῦτα: τουτέστι βουλευτὰ ἢ ὄρεκτὰ, καὶ ἐπομένως παύει πᾶσα κίνησις ἐνεργειῶν, ὅπερ τότε λέγεται ὅτι ὑπνώττει ὁ ἄνθρωπος, ὡς λείπεται καὶ ἡ θεωρία τοῦ ὕπνου.

Κ Ε Φ. ΙΖ΄.

Περὶ ὕπνου, ἐνυπνίων, νυκτάλωπος παραφροσύνης καὶ μωρίας.

330. Ἡμεῖς εἶδομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται, καὶ ὅτι αἰσθάνεται διὰ τῶν πέντε αἰσθητηρίων, καὶ ἔτι ὅτι κινεῖται: ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον ὅτι εἶναι ζῶον. Πλὴν αὐτὸς, ὡσαύτως καὶ τὰ λοιπὰ βέβαια ζῶα, οὔτε αἰσθάνεται, οὔτε κινεῖται ἀκαταπαύτως, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπῃ, ἀπὸ τοῦ νὰ ἀκούῃ, ἀπὸ τοῦ νὰ ὁτ-

φραίνηται, ἀπὸ τοῦ νὰ γείνηται, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀπιηται, καὶ ἐπομένως ἀπὸ τοῦ νὰ κινήῃ ἑαυτὸν, καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἡμεῖς ὀνομάζομεν ὕπνον. Ὡς ἔπος εἶναι κατὰσασις τοιαύτη τοῦ ἀνθρώπου, εἶθα παύει πᾶν ἀποτέλεσμα τῶν προσβολῶν τῶν ἰξαθεῖν σώματιν πρὸς τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ, καὶ πᾶσα ἐνέργεια ἐκυσία ἐκ τῶν μελῶν αὐτῶν, ὅπερ εἶναι ἐναντίον τῆς ἐγρηγόρευσης. Ὡς ἔπος ὕπνος καὶ ἐγρηγόρευσις εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον δύο φαινόμενα ἐκ διαμέτρου ἐναντία: εἰς μὲν τὸ δεύτερον λέγω αὐτὸς ἔχει πᾶσαν κοινῶν μὲ τὰ περὶ αὐτὸν σώματα, εἰς δὲ τὸ πρῶτον παύων τῆς τοιαύτης κοινῶν, μένει αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὡς ἄλλοσ τις ἄψυχος ἢ ἀπλῶς φυτικόν. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ τὰ βρέφη, ὅπερ ὑπνώττουσι πολλὰ, τρέφονται καὶ αὐξάνονται πελλὰ, ἐπόμενον εἶναι τὸ φυτικόν: ὅ ἐστι τὸ τρέφεσθαι καὶ αἰξέσθαι νὰ προσιδιάζη εἰς τὸν ὕπνον μάλιστα, ἢ εἰς τὴν ἐγρηγόρευσιν.

331. Ἀγκαλὰ κοί ἐν καμῶ ὕπνου ἡ λειτουργία τῶν πέντε αἰσθητηρίων παύει ὀλοκλήρως, πλην οὔτε ἐν ταυτῷ παύει καὶ τῶν πέντε, οὔτε ἐκάστου αὐτῶν κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμόν. Ἐξότι μὲν μύτις τῶν κύλων, χειρῶν λέγω καὶ ποδῶν, ἀπεκάρμυσι τοῦ ὕπνου ἐγρηγόρευου πρότερον, ἢ εἰ τὴν κεφαλὴν ἀνιέχαιτες... καὶ οὗτοι πάλιν πρότερον, ἢ εἰ τοὺς ὄμους καὶ τὸν ῥαχίτην ἀνιέχαιτες. Ἐκ δὲ τῶν αἰσθητηρίων τὸ μὲν τῆς ὀράσεως ὑπνώττει πρὸ τῶν λοιπῶν τεσσάρων, τὰ δὲ τῆς ἀσφρήσεως καὶ ἀκοῆς κοιμῶνται μετὰ τὸ αἰσθητήριον, τῆς γεύσεως, τὸ δὲ τῆς ἀφῆς ἄρχισι τοῦ ὕπνου μετὰ τὸ αἰσθητήριον τῆς ἀνοῆς.

Ἐπειτα οὔτε ἐκάστου αἰσθητηρίου ὁ ὕπνος εἶναι ἐ-

πίσης βαρύς. Καθότι τὰ μὲν αἰσθητήρια τῆς γεύσεως καὶ ὀσφρητέως ἐξυπνοῦσι δυσκολωτέρως τῶν λοιπῶν, τὸ δὲ τῆς ὀράσεως φαίνεται ὅτι ἐξυπνεῖ δυσκολωτέρως, ἢ τὸ τῆς ἀκοῆς. . . διότι κοιμώμενος τις πολλάκις ἀκούει φωνῆς τινος ἢ ἤχου, χωρὶς νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, τὸ δὲ τῆς ἀκοῆς αἰσθητήριον ἐξυπνεῖ δυσκολωτέρως, ἢ τὸ τῆς ἀφῆς. . . διότι κοιμάται τις εὐκόλως καὶ ἐν μέσῳ μεγάλῳ ψόφῳ, ἐν ᾧ ἀδυνατεῖ νὰ κοιμηθῇ, ἂν μικρὸν σωματίον ἐνοχλῇ τὴν ἀφῆν. Ἔτι δὲ τὰ ἑλαφρὰ τοῦ ὕπνου τῆς ἀφῆς γίνονται σαφῆς, καὶ διότι ἡμεῖς ἀλλάττομεν πολλάκις, ἐπὶ τῆς κλίσης, θέσω χωρὶς νὰ λαμβάνωσιν εἰδήσιν τινα τὰ λοιπὰ αἰσθητήρια, ἢ νὰ συγχισθῇ ὁ ὕπνος αὐτῶν. Οὔτε εἶναι σπάνιον τὸ νὰ κινήτῃ τὴν χεῖρα κοιμώμενος διὰ νὰ ἀποδιώξῃ τὰς μυίας ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, χωρὶς νὰ λάβωσιν εἰδήσιν τινα τὰ λοιπὰ αὐτοῦ αἰσθητήρια. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον, ὃν περὶ βραδί μεγάλα δὲν ἐξύπνησαν, μικρὸς γαργαλισμὸς τῶν ποδιῶν τοῦ ἤρπασε τὸν ὕπνον.

332. Ἡ αἰσθητικότης λοιπὸν, ὡς φθάσαντες εἴπομεν (4), διαφέρει τῆς αἰσθήσεως, ὡς γένος πρὸς εἶδος, ὡς ἢ μὲν αἰσθησις εἶναι δύναμις τῆς ψυχῆς, δι' ἧς ἀντιλαμβάνεται τῆς προσβολῆς τῶν ἔξωθεν σωματίων: ἢ ἂν θέλῃς, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος συναισθάνεται ἑαυτὸν μέρος τοῦ ὅλου, ἢ δὲ αἰσθητικότης δύναμις, δι' ἧς ἡ ψυχὴ ἀντιλαμβάνεται τῆς τε προσβολῆς τῶν ἔξωθεν σωματίων καὶ τῆς διαθέσεως τῶν μελῶν αὐτοῦ: ἢ ἂν θέλῃς, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος συναισθάνεται ἑαυτὸν καὶ μέρος τοῦ ὅλου καὶ ὅλου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ κίνησις εἶναι συνέπειά τις τῆς αἰσθητικότητος (12), τούτου ἕνεκεν ἅπασαι μὲν αἰεὶ ἐκούσται

κινήσεις κρέμανται ἐκ τῶν αἰσθήσεων καὶ αἰσθητικότη-
τος, ἅπασαι δ' αἰ ἀκούσται, οἷαι δηλονότι εἶναι ὁ παλ-
μὸς τῆς καρδίας, ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος, ἡ ἀναπνοή,
κτξ, ἐκ μόνης τῆς αἰσθητικότητος.

Ἄπασαι λοιπὸν αἴτε ἐκούσται κινήσεις καὶ αἰ τῶν
αἰσθήσεων λειτουργίαι παύουσιν ὀλοτελῶς ἐν καιρῷ ὕπνου,
ὀχιῶμως καὶ αἰ ἀκούσται. Ὡσε ὕπνος ἤθελεν εἶναι παύ-
σις τῶν τε αἰσθητηρίων καὶ τῶν μόνων, πλὴν τῆς καρ-
δίας, τῶν νεύρων, τοῦ στομάχου, σπλάγχων, κτξ.

333. Αἰ ἀκούσται ὅμως κινήσεις ἐν καιρῷ ὕπνου
διατίθενται καὶ λαμβάνουσιν ἀλλοίωσίν τινα: ὁ ἕξι τινὲς
μὲν αὐτῶν βραδύνονται, τινὲς δ' ἐπιταχύνονται. Καθότι
ἡ μὲν χώνευσις ἐν καιρῷ ὕπνου ἀποκαθίσταται ἀδυνατω-
τέρα, καὶ ἐπομένως βραδύτερα, ἢ ἐν καιρῷ ἐγρηγόρευσης.
διότι βέβαια οἱ διάφοροι χυμοὶ, οἳ τινες συντρέχουσιν
εἰς τὴν χώνευσιν τῶν φαγητῶν, καὶ πᾶν τὸ συντρέχον
πρὸς χώνευσιν εἶναι ἥττον ἄφθονον ἐν καιρῷ ὕπνου. Πλὴν
τὰ πράγματα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ φυσιολόγοι δὲν συμ-
φωνοῦσι περὶ τοῦτο: ὅτι δηλονότι ἐν καιρῷ ὕπνου ἡ χώ-
νευσις γίνεται βραδύτερος, ἢ ἐγρηγορότος τινος. Ἀλλὰ
- πότε ἐδόθησαν κανόνες ἄνευ τινὸς ἐξαιρέσεως; Τίς
ἀγνοεῖ ὅτι ἡ ἕξι μεταβάλλει τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων;
Ὡσε ἄν τις ἐπίση ἐαυτὸν νὰ κοιμᾶται ἀμέσως μετὰ τὸ δεῖ-
πνεῖν, ὡσε αὐτοῦ κοιμωμένου, νὰ γίνηται πάντοτε ἡ χώ-
νευσις, δῆλον ὅτι ἡ ἕξι θέλει ἀπαιτεῖ πάντοτε ὕπνον
πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς χωνεύσεως. Καὶ ἡ περισαλτικὴ δὲ
δύναμις τῶν ἐντέρων εἶναι μᾶλλον χαύνη ἐν καιρῷ ὕ-
που, ἢ ἐν καιρῷ ἐγρηγόρευσης. Ὡσαύτως καὶ ἡ ἀνα-